

УДК 351.74:343.2–053.6

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.10>

Ольга СОРОКА

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Винниченка, 10, м. Тернопіль, Україна, 46018

ORCID: 0000-0003-1483-8974

Анатолій ШКЛЯР

аспірант кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Винниченка, 10, м. Тернопіль, Україна, 46018

ORCID: 0000-0002-0736-6107

Бібліографічний опис статті: Сорока, О., Шкляр, А. (2021). Модель формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 68–74, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.10>

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

У статті представлено різні наукові підходи до трактування термінів «профілактика», «профілактику правопорушень неповнолітніх». Визначено рівні профілактичної роботи з неповнолітніми: нейропсихологічний, загально-психологічний, віково-психологічний, педагогічний. Проаналізовано нормативно-правові акти, що стосуються профілактики правопорушень серед дітей, першочерговими з яких вважаємо «Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні», Закони України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року. Встановлено, що, здійснюючи профілактику правопорушень неповнолітніх, співробітники ювенальної поліції виконують діагностичну, прогностичну, організаторську, інформаційну, управлінську, корекційну функції.

Обґрунтовано модель формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх, що складається з взаємопов'язаних між собою блоків. В організаційно-цільовому блоці модель передбачає постановку мети, визначення суб'єкта, об'єкта та принципів (допомога співробітникам ПДН ОВС у профілактичній діяльності, а також психокорекція девіантних форм поведінки, формування установок правослужняної поведінки у неповнолітніх правопорушників); у змістовному блоці – визначення завдань та змісту профілактичної роботи з неповнолітніми правопорушниками (організація взаємодії з учасниками профілактичного процесу, соціалізація та ресоціалізація неповнолітніх правопорушників, формування професійної компетентності офіцерів ювенальної поліції); у технологічному – визначення форм, методів, технологій, прийомів та засобів профілактичної діяльності (психодіагностика, психокорекція, соціально-психологічне консультування тощо) та в оціночно-результативному – розробка критеріїв, показників, рівнів сформованості професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх.

Ключові слова: професійна компетентність, офіцери ювенальної поліції, профілактика правопорушень неповнолітніх, модель.

Olga SOROKA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Ternopil National Volodymyr Hnatiuk Pedagogical University, 10 Vynnychenko str., Ternopil, Ukraine, 46018

ORCID: 0000-0003-1483-8974

Scopus Author ID: 57192173586

Anatolii SHKLIAR

Postgraduate Student at the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Ternopil National Volodymyr Hnatiuk Pedagogical University, 10 Vynnychenko str., Ternopil, Ukraine, 46018

ORCID: 0000-0002-0736-6107

To cite this article: Soroka, O., Shaklier, A. (2021). Model formuvannia profesiinoi kompetentnosti ofitseriv politzii do profilaktyky pravoporushen nepovnolitnikh [Model of formation of professional competence of police officers in the prevention of juvenile delinquency]. *Vvichlyvist.Humanitas*, 6, 68–74, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.10>

MODEL OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF POLICE OFFICERS IN JUVENILE DELINQUENCY'S PREVENTION

The article presents various scientific approaches to the interpretation of the terms “prevention”, “juvenile delinquency prevention”. There are determined levels of preventive work with minors: neuropsychological, general psychological, age psychological, pedagogical. There are analyzed the normative-legal acts concerning delinquency's prevention among children. The main acts are the following “Concept for the development of criminal justice for minors in Ukraine”, the Laws of Ukraine “On bodies and services for children and special institutions for children”, “On the prevention of violence in families”, “On ensuring the organizational and legal conditions for social protection of orphans and children deprived of parental care”, “On the National Program National Action Plan for the Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child” for the period up to 2016. It has been established that, carrying out the prevention of juvenile delinquency, juvenile police officers perform diagnostic, prognostic, organizational, informational, managerial, and corrective functions.

It has been substantiated the model of the formation of the professional competence of police officers for the juvenile delinquency's prevention. This model consists of interconnected blocks. In the organizational-target block, the model provides for setting a goal, defining a subject, an object and principles (assistance to employees of the PDN ATS in preventive activities, as well as psychocorrection of deviant forms of behavior, the formation of attitudes of law-abiding behavior in juvenile offenders); in the content block – defining the tasks and content of preventive work with juvenile offenders (organization of interaction with participants in the preventive process, socialization and resocialization of juvenile offenders, formation of professional competence of juvenile police officers); in the technological – the definition of forms, methods, technologies, techniques and means of preventive activities (psychodiagnostics, psychocorrection, socio-psychological counseling, etc.) and in the evaluative and effective – the development of criteria, indicators, levels of formation of the professional competence of police officers for the juvenile delinquency's prevention.

Key words: professional competence, juvenile police officers, juvenile delinquency prevention, model.

Актуальність проблеми. В умовах сучасного розвитку українського суспільства важливе місце займає дослідження проблеми підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби зі злочинністю. Специфіка профілактичної діяльності працівників ювенальної поліції та потреба у підвищенні ефективності індивідуальної профілактичної роботи з неповнолітніми правопорушниками висувають високі вимоги до професійної компетентності офіцерів поліції.

Недостатня психолого-педагогічна підготовленість працівників органів внутрішніх справ до роботи з неповнолітніми правопорушниками, недоліки у підборі кадрів та їхньому професійному навчанні знижують результативність профілактичної діяльності. У зв'язку з цим постає питання формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх. Це стосується не лише професійної підготовки та адап-

тації поліцейських до професійної діяльності, а й ухвалення рішень з соціально-психологічного супроводу неповнолітніх злочинців, що сприятиме якісному покращенню профілактичної роботи.

На підрозділи Національної поліції покладаються обов'язки щодо здійснення превентивних заходів, пов'язаних із перевихованням і подальшою соціальною підтримкою дітей, які потрапили у конфлікт із законом (Концепція, 2011).

Під профілактикою адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей розуміють діяльність підрозділів ювенальної превенції у межах визначеної компетенції, яка спрямована на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень, а також на позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в окремому регіоні, у сім'ї, за місцем проживання (Фоменко, 2018: 157).

Необхідність організації профілактики пов'язана з широким поширенням у підлітковому і молодіжному середовищі різних форм поведінки з відхиленнями, збереженням високого ступеня правопорушень, що скоюють неповнолітні. Дитяча та підліткова злочинність, що раніше оцінювалася на локальному рівні, нині переросла у загальнодержавну проблему.

Серед нормативно-правових актів, що стосуються профілактики правопорушень серед дітей, першочерговими є Закони України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» (Закон України, 1995); «Про попередження насильства в сім'ї» (Закон України, 2002); «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (Закон України, 2005).

Позитивним вважаємо запровадження «Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» (Концепція, 2011); Закону України «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року (Закон України, 2009). Розроблена Концепція спрямована на захист прав дітей, які вчинили правопорушення; профілактику правопорушень з боку дітей; зменшення кількості злочинів, вчинених дітьми; приведення умов їх утримання у спеціальних установах для дітей у відповідність із міжнародними стандартами.

На жаль, прийняття законів не може вирішити проблему правопорушень неповнолітніх. Окрім цього, значна частина пропозицій, представлених на законодавчому рівні, залишаються «на папері» через відсутність механізмів їх реалізації (Мураненко, 2020). Зарубіжні дослідники пов'язують це з тим, що професіоналізм кадрів, які займаються попередженням злочинності неповнолітніх правопорушників помітно знизився. У правоохоронну сферу прийшло багато молодих людей, які не мають необхідної підготовки і досвіду (Щедрин, 1999: 34). На переконання Н. Лесько, «правоохоронна діяльність повинна бути престижнішою і вигіднішою, ніж кримінальна» (Лесько, 2014: 233). Проблема ускладнюється відсутністю організації професійного відбору, підвищенням якості професійної підготовки, а також перепідготовкою та підвищенням кваліфікації (Щедрин, 1999: 37).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням діяльності органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей, на які покладається здійснення профілактики правопорушень неповнолітніх, займалися В. Авер'янов, О. Бандурка, Р. Калюжний, Н. Нижник та інші. Проблеми профілактики у професійній підготовці офіцерів поліції були об'єктом дослідження в дисертаційних роботах. Так, К. Мураненко аналізувала юридичні та психологічні засади профілактики адміністративних правопорушень, вчинюваних неповнолітніми дітьми (Мураненко, 2020); А. Душкін зосереджував увагу на вивченні психологічного супроводу профілактичної діяльності працівників органів внутрішніх справ підрозділів у справах неповнолітніх (Душкін, 2010); Є. Фогель досліджував особливості формування професійної готовності курсантів освітніх установ Міністерства Внутрішніх Справ до профілактики правопорушень неповнолітніх (Фогель, 2005). Оцінюючи стан розробленості проблеми, вважаємо, що залишаються недостатньо дослідженими питання формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх.

Мета дослідження – обґрунтувати модель формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Термін «профілактика правопорушень» сьогодні використовується не лише у спеціальній кримінологічній літературі, фактично він став міждисциплінарним, що стало предметом обговорення в різних наукових галузях. У кримінології профілактику правопорушень визначають як «сукупність державних і суспільних заходів, спрямованих на усунення або нейтралізацію причин і умов злочинів» (Жалинський, 1976: 66). Профілактика часто асоціюється із «припиненням конкретних правопорушень, їх викриттям, приготуванням до вчинення та реагування на ці факти» (Сундуров, Мишин, 1989: 84).

Досліджуючи профілактику правопорушень неповнолітніх, ми вважаємо, що це – цілеспрямована система взаємопов'язаних психолого-педагогічних впливів поліцейського на розум, почуття і дії неповнолітніх, що забезпечує формування у них моральної та соціальної

стійкості, внутрішніх механізмів саморегуляції поведінки, особистісного досвіду вибору та поведінки в ситуаціях ризику на основі моральних та правових норм.

У теоретичному і практичному плані розрізняють три ступені попереджувальної та профілактичної роботи з неповнолітніми: 1) раннє попередження і профілактика; 2) безпосередня профілактика; 3) попередження та профілактика рецидиву. У профілактиці правопорушень неповнолітніх важливе місце приділяється працівникам правоохоронних органів, які можуть брати участь у практичній реалізації заходів усіх трьох ступенів, проте основна їхня ділянка – безпосередня профілактика, часткове попередження та профілактика рецидиву.

Співробітники ювенальної поліції, здійснюючи профілактику правопорушень неповнолітніх, виконують такі функції:

1) діагностичну – вивчення населення мікрорайону, виховного потенціалу соціокультурних установ, виробничих та громадських організацій, виявлення дітей та підлітків з поведінкою, що відхиляється, постановка їх на облік;

2) прогностичну – прогнозування морального розвитку неповнолітніх на основі планування роботи на перспективу;

3) організаторську – об'єднання виховних сил мікрорайону у роботі з деваіантними підлітками, залучення їх до соціально корисної діяльності;

4) інформаційну – систематичне озброєння підлітків правовими та етичними знаннями, вміннями та навичками, що акцентовані на чинення опору негативному впливу, формування на цій основі світогляду, пізнавальних потреб та здібностей;

5) управлінську – взаємодія зі школою, сім'єю, громадськими організаціями у профілактичній роботі, мотивування підлітків до самовиховання й саморозвитку, створення ситуації успіху у позитивній діяльності;

6) корекційну – постійний аналіз виховної роботи з виявлення рівня морального розвитку підлітків, внесення корективів до профілактичної роботи;

7) самовдосконалення – цілеспрямована робота над собою для збагачення своїх правових, психологічних, педагогічних знань, умінь та навичок роботи з неповнолітніми та їхніми батьками.

Слід враховувати той факт, що у процесі організації профілактики правопорушень неповнолітніх до офіцерів ювенальної поліції пред'являють спеціальні вимоги, першочерговими з яких є такі:

– знання специфіки, сутності та закономірностей процесу профілактики та його об'єкту – неповнолітнього з девіантною поведінкою;

– уміння придушувати антипатію до підлітка з девіантною поведінкою і підходити до можливостей їх морального та соціального розвитку з гуманістичної позиції;

– вміння педагогічно правильно оцінювати антигромадські прояви підлітків-правопорушників, не принижуючи їхню людську гідність і сприймаючи їх без засуджень і критики.

Крім того, ми вважаємо, що співробітник ювенальної поліції має бути озброєний спеціальними знаннями з кримінології, юридичної психології, девіантології, психології, соціальної педагогіки, основ медичних знань, уміннями й навичками, що дають змогу ефективно здійснювати профілактичну роботу з неповнолітніми правопорушниками.

У теорії виховання прийнято виділяти чотири рівні профілактичної роботи з неповнолітніми (табл. 1).

Ефективність профілактичної роботи з неповнолітніми правопорушниками напряму залежатиме від командної співпраці офіцера ювенальної поліції з іншими фахівцями – соціальним педагогом, психологом, лікарем та ін. Описуючи професійну діяльність психолога підрозділів у справах неповнолітніх, необхідно зупинитися на визначенні її основних завдань, а саме:

– сприяння ефективній соціалізації та ресоціалізації особистості неповнолітнього правопорушника;

– індивідуальна соціально-психологічна допомога у ліквідації конфліктних та кризових ситуацій у сфері соціальної взаємодії неповнолітнього правопорушника;

– комплексна (правова, інформаційна та психологічна) підтримка неповнолітнього;

– робота із найближчим мікросередовищем (сім'єю, школою) для підтримки неповнолітнього у його фізичному, психічному та соціальному становленні;

– допомога офіцерам ювенальної поліції у процесі формування їх професійної компетентності.

Характеристика рівнів профілактичної роботи з неповнолітніми

Рівні профілактики	Змістова характеристика
1. Нейропсихологічний	Співробітник ювенальної поліції разом із педагогами, психологом, лікарем, використовуючи психодіагностичні дані, може визначити стан фізичного, психічного, морального здоров'я підлітка, обрати адекватні засоби профілактичної та корекційної роботи. Саме тісна взаємодія з фахівцями різного профілю є важливою умовою підвищення ефективності педагогічної та психологічної корекції поведінки неповнолітніх.
2. Загально-психологічний	Офіцер ювенальної поліції використовує відомості про основні закономірності та механізми функціонування внутрішнього світу підлітка.
3. Віково-психологічний	Офіцер ювенальної поліції використовує у роботі загальнопсихологічні знання стосовно конкретного вікового періоду психічного розвитку та певною мірою індивідуалізує на практиці корекційно-профілактичну роботу.
4. Педагогічний	Співробітник ювенальної поліції здійснює індивідуальний підхід до неповнолітнього, спираючись на дані моніторингу рівня його морального та соціального розвитку.

Слід зазначити, що недостатня розробленість концептуальних та організаційно-методичних основ організації профілактики правопорушень неповнолітніх офіцерами поліції, з одного боку, та необхідність підвищення результативності профілактичної діяльності з неповнолітніми правопорушниками, які перебувають на обліку в поліції, з іншого, визначили необхідність створення моделі формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх.

Розробляючи модель, ми керувалися визначенням, що «модель є графічно представленою системою підготовки фахівця, що можна коригувати і вдосконалювати залежно від змін умов і вимог суспільства. При цьому слід враховувати той факт, що отримані знання, уміння і якості фахівця у процесі підготовки надалі можуть набувати нових характерних рис і властивостей, вдосконалюватися, тобто модель є лише базовим елементом у процесі професійного зростання та вдосконалення фахівця» (Сорока, 2016: 229).

Складовими елементами розробленої моделі формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх є функціональні компоненти (блоки):

1) організаційно-цільовий (мета, суб'єкт, об'єкт, принципи);

2) змістовий (завдання та зміст профілактичної роботи з неповнолітніми правопорушниками);

3) технологічний (форми, методи, технології, прийоми та засоби профілактичної діяльності);

4) оціночно-результативний (критерії, показники, рівні сформованості професійної

компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх).

Найважливішим компонентом розробленої моделі є мета, яку ми сформулювали таким чином: сформувати професійну компетентність офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх. Мета була конкретизована завданнями: 1) виявлення рівня готовності офіцерів поліції до профілактичної діяльності; 2) озброєння співробітників ювенальної поліції теоретичними та методичними знаннями, формування практичних умінь і навичок здійснювати профілактику правопорушень неповнолітніх; 3) формування психолого-педагогічного критичного мислення, що допомагає правильно орієнтуватися у найскладніших життєвих ситуаціях, визначати ефективні заходи впливу, використовувати можливості школи, сім'ї, громадськості, дитячого колективу.

Під час організації роботи з офіцерами ювенальної поліції ми спиралися на принципи гуманістичної, соціальної та ціннісної спрямованості, системності, культуровідповідності, варіативності, прихильності до професії, науковості, зв'язку виховання з навколишнім життям, компетентності, послідовності, доступності, свідомості, єдності свідомості та поведінки, активності. Зокрема, принцип компетентності пов'язаний із компетентністю співробітника поліції ювенального підрозділу у здійсненні профілактичної роботи, спираючись на існуючі в державі закони, правові документи, норми моралі та права, знання базових дисциплін, що вивчаються у закладі вищої освіти, та сучасних технологій виховання, досвід комунікативної та поведінкової діяльності.

Важливим компонентом моделі є методи, до яких ми відносимо методи формування

позитивного досвіду; формування суджень, понять, поглядів; стимулювання та контролю; роз'яснювальної роботи серед неповнолітніх, правової агітації та пропаганди, правового виховання тощо. Як показав аналіз практичного досвіду, працівники відділу ювенальної поліції недостатньо озброєні спеціальними педагогічними знаннями та технологіями роботи з неповнолітніми. З огляду на це ми розробили комплекс авторських тренінгів, покликаний ефективно вирішувати завдання підготовки офіцерів поліції до профілактичної діяльності, озброїти їх спеціальними психолого-педагогічними знаннями, практичними вміннями та навичками профілактичної роботи з неповнолітніми.

Критеріями сформованості професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх є, по-перше, глибоке засвоєння ними правових, психологічних, соціально-педагогічних знань, практичних умінь та навичок використання цих знань у професійній діяльності. По-друге, сформованість професійних якостей, таких як моральна та соціальна стійкість, відповідальність, ініціативність, гуманність, толерантність тощо. Ступінь їх сформованості визначає рівень професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх (високий, середній, низький).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розроблена модель формування професійної компетентності офіцерів поліції до профі-

лактики правопорушень неповнолітніх враховує сучасний рівень розвитку теоретичних та фундаментальних досліджень, передової практики, відповідає умовам діяльності підрозділів ювенальної поліції, їх ресурсним можливостям.

Вважаємо, що для ефективної реалізації запропонованої моделі необхідно:

1) враховувати специфіку функціонування професійної діяльності офіцерів ювенальної поліції, які працюють із повнолітніми злочинцями; соціально-економічні, політичні, культурні зміни суспільства, сучасні вимоги до працівника поліції;

2) активно впроваджувати комплекс авторських тренінгів «Профілактика правопорушень неповнолітніх», «Соціально-психологічне супроводження офіцерів поліції у процесі профілактики правопорушень неповнолітніх», «Імідж офіцера поліції» у процесі підготовки офіцерів ювенальної поліції;

3) здійснювати цілеспрямований індивідуальний та диференційований підхід до офіцерів поліції у процесі поетапного (діагностичний, цільової орієнтації, планування, організаційний, формуючий, контрольно-аналітичний) формування у них професійної компетентності до профілактики правопорушень неповнолітніх.

Наші наступні публікації будуть акцентовані на обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Довідник працівника поліції превентивної діяльності : навч. посібник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, засл. юрист України А.Є. Фоменко. Дніпро : ДДУВС, 2018. 180 с.
2. Душкин А.С. Психологическое сопровождение профилактической деятельности сотрудников органов внутренних дел подразделений по делам несовершеннолетних : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук : 19.00.06. Санкт-Петербург, 2010. 25 с.
3. Жалинский А.Э. Специальное предупреждение преступлений в СССР. *Вопросы теории*. Львов, 1976. 218 с.
4. Лесько Н.В. Проблеми правового регулювання профілактики правопорушень в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2014. № 807. С. 231–235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_807_42
5. Мураненко К.Ю. Юридикологічні засади профілактики адміністративних правопорушень, вчинюваних неповнолітніми дітьми : дис. канд. псих наук : 19.00.06. Київ, 2020. 229 с.
6. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січня 2005 р. *Відом. Верх. Ради України*. 2005. № 6. Ст. 147.
7. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року : Закон України № 1065-VI від 05.03.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-17#Text>
8. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні : Указ Президента України № 597/2011 від 24 травня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011#Text>

9. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України № 20/95-ВР від 24 січня 1995 р. *Відом. Верх. Ради України*. 1995. № 6. Ст. 35.
10. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15 листопада 2001 р. *Відом. Верх. Ради України*. 2002. № 10. Ст. 10.
11. Профилактика правонарушений. Учебно-методическое пособие / Науч. ред. Ф.Р. Сундунов, А.К. Мишин. Казань, 1989. 26 с.
12. Сорока О.В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2016. 534 с.
13. Фогель Е.В. Формирование профессиональной готовности курсантов образовательных учреждений МВД РФ к профилактике правонарушений несовершеннолетних : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : 13.00.08. Чебоксары, 2005. 24 с.
14. Щедрин Н.В. Основы общей теории предупреждения преступности: учеб. пособ. Красноярск : Краснояр. гос. ун-т, 1999. 58 с.

REFERENCES:

1. Fomenko, A. Ye. et al. (2018). *Dovidnyk pratsivnyka polityi preventyvnoi diialnosti: navch. posibnyk [Handbook of a police officer of preventive activities: a textbook]*. Dnipro : «DDUVS» [in Ukrainian].
2. Dushkin, A. S. (2010). Psihologicheskoe soprovozhdenie profilakticheskoy deyatel'nosti sotrudnikov organov vnutrennih del podrazdelenij po delam nesovershennoletnih [Psychological support of the preventive activities of employees of the internal affairs bodies of units for juvenile affairs]. *Extended abstract of candidate's thesis*. SPb [in Russian].
3. ZHalinskij, A. E. (1976) *Special'noe preduprezhdenie prestuplenij v SSSR [Special prevention of crimes in the USSR]*. L'vov [in Russian].
4. Lesko, N. V. (2014). Problemy pravovoho rehuliuвання profilaktyky pravoporushen v Ukraini [Problems of legal regulation of crime prevention in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivskapolitekhnik» – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*. 807, 231–235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_807_42 [in Ukrainian].
5. Muranenko, K. Yu. (2020). Yurydyko-psykholohichni zasady profilaktyky administratyvnykh pravoporushen, vchyniuvanykh nepovnolitnimy ditmy [Legal and psychological ambush for the prevention of administrative law-enforcers, in inconsistent children]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy Pro zabezpechennia orhanizatsiino-pravovykh umov sotsialnoho zakhystu ditei-syrir ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia: pryiniaty 13 sichnia 2005 roku [Law of Ukraine On Ensuring Organizational and Legal Conditions for Social Protection of Orphans and Children Deprived of Parental Care from January 13 2005, № 6 St. 147]. (2005, January 13). *Vidom. Verkh. Rady Ukrainy*, № 6. [in Ukrainian].
7. Pro Zahalnodержavnu prohramu «Natsionalnyi plan dii shchodo realizatsii Konventsii OON pro prava dytyny» na period do 2016 roku : pryiniaty 5 March 2009 roku № 1065-VI [Law of Ukraine on the National Program "National Action Plan for the Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child" for the period up to 2016 activity from March 5 2009, № 1065-VI]. (2009, March 5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-17#Text> [in Ukrainian].
8. Pro Kontseptsiiu rozvytku kryminalnoi yustytisii shchodo nepovnolitnykh v Ukraini : Ukaz Prezydenta Ukrainy pryiniaty 24 travnia 2011 roku № 597/2011 [Decree of the President of Ukraine on the Concept of the development of criminal justice for minors in Ukraine from May 24 2011, № 597/2011]. (2011, May 24). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011#Text> [in Ukrainian].
9. Pro orhany i sluzhby u spravakh ditei ta spetsialni ustanovy dlia ditei: Zakon Ukrainy pryiniaty 24 sichnia 1995 roku № 20/95-VR [Law of Ukraine On Bodies and Services for Children and Special Institutions for Children from January 24 1995, № 20/95-VR]. (1995, January 24). *Vidom. Verkh. Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, pp. 35. [in Ukrainian].
10. Pro poperedzhennia nasylstva v simi: Zakon Ukrainy pryiniaty 15 lystopada 2001 roku № 10 [Law of Ukraine on Prevention of Domestic Violence from November 15 2001, № 10. St. 10]. (2001, November 15). *Vidom. Verkh. Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
11. Sundurov, F. R., & Mishin, A. K. (1989). *Profilaktika pravonarushenij. [Prevention of offenses]*. Kazan' [in Russian].
12. Soroka O. V. (2016). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnykh uchyteliv pochatkovoї shkoly do vykorystannia art-terapevtychnykh tekhnolohii [Theoretical and methodological principles of training future primary school teachers to use art-therapeutic technologies]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
13. Fogel', E. V. (2005). Formirovanie professional'noj gotovnosti kursantov obrazovatel'nykh uchrezhdenij MVD RF k profilaktike pravonarushenij nesovershennoletnih [Formation of professional readiness of cadets of educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation for the prevention of juvenile delinquency]. *Extended abstract of candidate's thesis*. CHEbokrsary [in Russian].